ZYGMUNT LASOCKI

POCHODZENIE MARJI SKŁODOWSKIEJ-CURIE

POLSKIE TOWARZYSTWO HERALDYCZNE
WARSZAWA
1936

ZYGMUNT LASOCKI

POCHODZENIE MARJI SKŁODOWSKIEJ-CURIE

POLSKIE TOWARZYSTWO HERALDYCZNE
WARSZAWA
1936

Osobne odbicie
z „Miesięcznika Heraldycznego“ Nr. 4 i 5—6 R. 1936.

Druk L. Nowaka, Warszawa, Warecka 12, tel. 244-99

Po śmierci Marji Curie podały niektóre pisma zagraniczne wiadomość, że zmarła laureatka nagrody Nobla była Żydówką. Na to wyjaśniały pisma polskie, iż ta znakomita uczona, z domu Skłodowska, była Polką i pochodziła po ojcu i po matce ze starej szlachty polskiej. Fakt ten stwierdza zresztą autobiografja Marji Skłodowskiej-Curie, w której wyraźnie pisze: „Rodzice moi pochodzą z drobnej szlachty polskiej" i dodaje: „Oboje rodzice należeli do kościoła katolickiego" [1]. Zainteresowała mnie kwestja pochodzenia naszej sławnej rodaczki. Przeprowadziłem w tym względzie badania i zebrałem następujące dane:

Istnieje kilka miejscowości w Polsce o nazwie Skłody, Skłoty, a z trzech z nich wzięły rodziny szlacheckie nazwisko Skłodowskich: 1. Skłody i Skłody Przyrusy na Podlasiu [2]. Stąd pochodzili Skłodowscy, których potomkowie wylegitymowali się ze szlachectwa w Królestwie z herbem Jastrzębiec. Skłodowscy ci nie mają zatem nic wspólnego z rodziną, z której pochodziła Marja Skłodowska. Jeden z nich, Piotr, pisał w podaniu wniesionem do Heroldji Król. Pol. w r. 1838: „Herb mój jest Jastrzębiec czyli Kaniowa dla odróżnienia się od innej rodziny Skłodowskich w ziemi nurskiej używających herbu Dołęga" [3]. Właśnie od tych Skłodowskich h. Dołęga z ziemi nurskiej pochodziła nasza uczona.

2. Skłóty w parafji Nowe w Łęczyckiem, dawniej Skłoty. W latach 1391—1440 występują w aktach łęczyc. Welisław de Scloti (także Sklotow, Sklotowo), Świętosław r. 1399, 1408, Dominik de Sklothi 1408. [4] W drugiej połowie XV w. spotykamy w aktach łęczyc. szl. Mikołaja de Sklothy, tudzież Mikołaja Jaronta, Stanisława i Horacego ze Skłot, oraz ich siostrę, Elżbietę, zamężną za Piotrem z Rożyc, z równie

---

[1] Marja Skłodowska-Curie o swojem życiu i pracach, tłum. z angielskiego, Warszawa 1935, s. 3, 5. [2] Źródła Dziejowe t. XVII, Jabłonowski A., Podlasie 93, 94, 219 i t. d. [3] Warszaw. Archiwum akt dawn., Akta b. Heroldji Król. Pol. [4] Pawiński A., Księgi sądowe łęczyckie I nr. 2099, 5782, II nr. 1622, 2556, 3676, 3725, 4216, 4785, 6723 i t. d.

drobnej szlachty[5]. W r. 1576 płacą podatki z tych Skłot, Jan Skłotowski z przydomkiem Żołnierz i Stanisław Skłotowski, syn Jana, każdy od 1 włóki roli[6]. Paprockiemu znany jest Skłotowski h. Dołęga „który był rotmistrzem znacznym“[7]. W r. 1594 wywodzi się ze szlachectwa i herbu Dołęga przed sądem ziem. krakow. Stanisław Kraszniczki seu Skłotowski“, syn niegdy szl. Andrzeja Krasznickiego seu Skłotowskiego, zamieszkały w pow. lwowskim. Szlachectwo jego i przynależność do rodu Dołęgów stwierdzają bracia jego stryjeczni Zygmunt i Joachim „Sarnowscy vel Skłotowscy de armis Dołęga“ z księstwa siewierskiego[8]. Prawdopodobnie ojcem Stanisława, osiadłego na Rusi, był Andrzej, dziedzic jednego łanu w Krasnicy, pow. konin., wojew. kaliskiego, figurujący jako „Krasniczki“ w księgach poborowych z r. 1579[9]. Bracia zaś stryjeczni Stanisława, przebywający w księstwie siewierskiem, wzięli nazwisko Sarnowskich oczywiście od Sarnowa w temże księstwie biskupów krakowskich[10]. Ze Skłot w Łęczyckiem pochodzili zapewne także Skłotowscy h. Dołęga, którzy osiedlili się w wojew. witebskiem. Wskazuje na to „list testymonialny“ jednego z nich, wystawiony w r. 1637 z grodu łęczyckiego. Potomkowie ich wywodzili się po rozbiorach ze szlachectwa i herbu Dołęga przed sądem prowincji witebskiej[11]. Tych Skłotowskich spotykamy jako elektorów Jana Kazimierza i Augusta II. z wojew. witebskiego.

Nie mogąc się utrzymać na swoich drobnych działkach w Skłotach w Łęczyckiem, rozchodzili się Skłotowscy za chlebem po różnych ziemiach Rzeczypospolitej. Możliwem jest, iż któryś z nich przeniósł się na Mazowsze do ziemi nurskiej i, na pamiątkę swojego gniazda rodzinnego, założył tam Skłody.

3. Skłody w ziemi nurskiej dzielą się w r. 1578 na Skłody wielkie, czyli Skłody Piotrowice o 15 włókach roli, Skłody małe, czyli Skłody Stachy o $12^1/_4$ i Skłody średnie o 10 włókach. Wszystkie zamieszkałe przez liczną szlachtę — zaścianki szlacheckie. W Skłodach Piotrowicach dziedziczą szl. Mikołaj, Jan, Jakób i inni, „cum aliis“.[12]

W księgach nurskich i ostrowskich XVII i XVIII w. spotykamy mnóstwo wzmianek o Skłodowskich z tych wszystkich trzech miejscowości. Zawierają oni różne tranzakcje, dzierżawią, zastawiają, sprzedają drobne obszary gruntów, zaciągają i spłacają pożyczki na niewielkie kwoty kilkudziesięciu, a nawet kilku złp. Czasami znajdują się ich umowy przedślubne i zabezpieczenia posagów stu lub paruset złotowych. Zapiski przedstawiają szare dzieje jednej z rodzin zagrodowej szlachty, od której się roiło na Mazowszu. Odtworzenie genealogji przodków Marji Skłodowskiej byłoby połączone z wielkiemi trudnościami, ze względu na powtarzające się często te same imiona osób, żyjących równocześnie, których niezmiernie trudno odróżnić jednych od drugich. Zadanie to ułatwiają jednak znacznie dane o przodkach, które podał, przy wywodzeniu się ze szlachectwa, dziadek naszej uczonej, Józef Skłodowski.

---

[5] Miesięcznik Herald. r. 1935 nr. 11, Piotrowski T. i Wdowiszewski Z., Średniowieczne zapiski herald. łęczyc., s. 163, i nr. 1 z r. 1936, Taylor E., Początki Rożyckich. [6] Pawiński A., Wielkopolska II 137. [7] Herby Rycerstwa Pol. r. 1584, wyd. Turowskiego 403. [8] Roczn. Tow. Herald. III 116, Semkowicz W., Wywody szlachectwa. [9] Pawiński, Wielkopolska I 232. [10] Pawiński, Małopolska 453. Istniało także Sarnowo w ziemiach łęczyc. i dobrzyń., należące jeszcze w drugiej poł. XVI w. do Sarnowskich (j. w. I 290, II 67). Ks. Kozierowski (Badania nazw topogr. wschod. Wielkopolski II 96) zalicza Sarnowskich z ziemi dobrz. do Dołęgów. Biliński A. Szlachta ziemi dobrzyń. Warszawa, 1932, s. 157, nie umie oznaczyć ich herbu, wskazuje jednak na wspólne ich pochodzenie z Janczewskimi i Kolankowskimi, wśród której to różnoherbowej szlachty byli także i Dołężanie. [11] Piekosiński F., Herold Polski, Kraków 1899, Herbarz szlachty witebskiej, s. 120. [12] Pawiński, Mazowsze 399.

Józef Skłodowski, syn Urbana, dziedzic na Skłodach Piotrowicach, profesor gimnazjum gubernialnego w Łomży, wniósł 31.VII (19 starego stylu) 1837 podanie do Heroldji Król. Pol. o przyznanie mu dziedzicznego szlachectwa, tudzież prawa używania herbu Dołęga i o zapisanie w księgi szlachty gubernji augustowskiej[13]. Podanie to uzasadniał w ten sposób, iż przodkowie jego, od których w prostej linji pochodzi, posiadali przed r. 1795 dobra, wsie całe, z zupełnem prawem dziedzictwa. Mikołajowskie prawo o szlachectwie, z 7.VII (25.VI st. s.) 1836 przepisywało bowiem, jako jeden z dowodów posiadania szlachectwa, stwierdzenie, „że sam dowodzący, jego ojciec, dziad lub pradziad przed r. 1795 posiadali całe wsie z zupełnem prawem własności". Celem tego przepisu było oczywiście odsunięcie od praw przysługujących szlachcie, a oczywiście także od polskiej tradycji szlacheckiej, nader licznych w Królestwie Kongresowem zastępców drobnej szlachty, która od kilku pokoleń nie posiadała całych wsi, lecz tylko niewielkie działy.

Józef Skłodowski przedłożył urzędowo legalizowane odpisy dokumentów, dowodzących pochodzenia od pradziada swojego Jakóba Skłodowskiego, dziedzica Skłodów Piotrowic, Nienałtów i Kuleszek, które to wsie—rzekomo—w całości posiadał. Zaznaczył przytem, że „zresztą poprzednicy moi posiadali urzędy reprezentacyjne samej tylko wyłącznie w owym czasie służące szlachcie. Takowy był mój prapradziad Jan Skłodowski, który jako deputowany z ziemi nurskiej w r. 1697 podpisał uchwałę sejmową elekcji króla Augusta II"[14]. Z podania tego dowiadujemy się, że Józef Skłodowski był żonaty z Salomeą z Sagtyńskich i miał w r. 1837 dzieci: Władysława 5 lat, Bolesławę 3 lata, Bronisławę 2 lata i Wandę 1 rok mające. Świadectwo dyrekcji gimnazjum gubernjalnego w Łomży z 18 VII 1837 stwierdza, że Józef Skłodowski był profesorem nauk przyrodniczych przy tem gimnazjum.

Wkrótce po wniesieniu podania przez Józefa, wpłynęły do Heroldji również i podania jego braci Feliksa i Jana, tudzież kilku innych Skłodowskich, jego krewnych, przeważnie szlachty cząstkowej. Zdaje się, że te podania utrudniły pomyślne załatwienie prośby Józefa. Zwracano mu ją parokrotnie do uzupełnienia, m. in. kwestjonując posiadanie całych wsi przez pradziada jego, Jakóba. W rzeczywistości bowiem Skłody Piotrowice i sąsiadujące z niemi Nienałty i Kuleszki były już od XVI w. zaściankami szlcheckiemi[15]. Józef Skłodowski uzupełniał swoje podania i przedłożył wreszcie „akta uformowane z kart 33 ech".

Akta te wykazują następującą genalogję:

I. Urzędowy wypis metryki chrztu z parafji Zaręby z 24.III.1804 dowodzi, iż w tym dniu ochrzczony został Józef, syn szlachty (nobilium) Urbana i Małgorzaty z Rykaczewskich małżonków Skłodowskich, ur. w Skłodach Piotrowicach.

II. Ojciec jego, Urban, ochrzczony w tejże parafji 25 V 1771, był synem szl. Jana i Barbary Skłodowskich (wypis z metr.). Inne dokumenty podają nazwisko panieńskie tejże Barbary, Nowakowska. Urbana dotyczy również wypis z aktów grodz. ostrowskich z 11 VI 1786, zawierający protest ur. Franciszka Skłodowskiego, wniesiony imieniem ojca swojego Jana, syna niegdy Jakóba, tudzież młodszego brata Urbana, przeciwko szl. Janowi i Karolowi Skłodowskim o szkody polne, wypasanie pól i łąk przez swoje bydło, zniesławienie ojca, pobicie brata Urbana, wymyślania it.d.

---

[13] Akta Heroldji, w Warszaw. Arch. akt. dawn., nr. 4482 i nast. [14] Mowa tu o jednym z trzech Janów Skłodowskich, którzy razem z kilkunastu innymi Skłodowskimi głosowali z ziemi nurskiej na Augusta II (Vol. Leg. V 451—454). Współudział w elekcji króla, nie był jednak uznany w prawie o szlachectwie z r. 1836 za jeden z dowodów szlachectwa. [15] Pawiński, Mazowsze 398, 399.

III, Metryka chrztu dziadka Józefa, Jana, wykazuje, iż był ochrzczony, również w kościele w Zarębach, 3 XI 1743. Rodzice jego szl. Jakób Skłodowski i Kunegunda z Godlewskich, małż. Z wyciągu wykazu hipotecznego pruskiego z r. 1806 dowiadujemy się, iż „Johann von Skłodowski" był właścicielem części dóbr rycerskich (Ritterguth-Antheil) Skłody Piotrowice, wraz z działami w Skłodach średnich, Skłodach Stachach, Świerzach Konczanach i Świerzach Zielonych, które częściowo odziedziczył po ojcu Jakóbie, częściowo sam nabył, i że, według przedłożonej metryki śmierci, umarł 15 VIII 1803, a dobra te odziedziczyli po nim synowie Franciszek, Antoni, Piotr, Józef i Urban „von Skłodowski".

IV. Pradziadka Józefa, Jakóba, dotyczyły następujące akta: Wypis z aktów grodz. nurskich z 9 V 1740 dotyczący zapisu 200 złp. posagu i wiana przez ur. Jakóba Skłodowskiego, syna niegdy Jana ze Skłodów Piotrowic, na rzecz Kunegundy, córki ur. Jakóba Godlewskiego[16]. Metryki ślubu nie zdołano odszukać. Przedłożono natomiast, prócz wspomnianego zapisu przedślubnego, metrykę śmierci ur. Kunegundy Skłodowskiej, wdowy, zmarłej 2 VI 1759, pochowanej w kościele w Zarębach. Do Jakóba Skłodowskiego odnosiły się jeszcze następujące dokumenty: Umowa z 30 III 1752, zawarta w Skłodach Piotrowicach, znajdująca się w oryginale u Józefa Skłodowskiego, mocą której Jakób zamienił z IMci P. Marcinem Radgowskim trzy oziemki pola w Świerzach Konczanach na pułtorak pola przylegający do swoich gruntów. Ten akt komasacji podpisali obaj Imci Panowie krzyżykami. Inny akt stwierdza, iż Jakób pożyczył Bonifacemu Nienałtowskiemu, komornikowi nurskiemu, 6 dukatów węgierskich, i oczywiście musiał go skarżyć o zwrot tej sumy w grodzie nurskim w r. 1754[17].

V. Prapradziadem Józefa był Jan, jak to wynikało z przedślubnego zapisu Jakóba z r. 1740. Dołączono też metrykę chrztu z parafji zarębskiej z 9 VI 1686, Jana, syna szl. (nobilium) Seweryna Skłodowskiego i Katarzyny „de Gudozianka" — pochodzącej zapewne z zaścianka Gudoszy. Akt ten przedłożył Józef Skłodowski dodatkowo wraz z wypisem donacji w grodzie ostrowskim z 5 VI 1700, którą Seweryn Skłodowski, syn niegdy Macieja, wieś Rząśnik, odziedziczoną po bracie, niegdy Marcjanie, bezpotomnie zmarłym, odstąpił Ludwikowi z Gościszki Zielińskiemu, chorą-

---

[16] Akt ten znajduje się w Arch. Głównem warszaw. w aktach nurskich grodz. wiecz. ks. 14, k. 349. Pod tą samą datą zapisuje ur. Jakób Godlewski z Godlewa Wielkiego przyszłemu zięciowi swemu, ur. Jakóbowi Skłodowskiemu, synowi niegdy Jana ze Skłodów Piotrowic 100 złp. tytułem posagu swej córki Kunegundy, podpisując się z rozmachem: „Jakup Godlewski". Zięć jednak na swoim zapisie, nie umieszcza wcale podpisu (Nurska grodz. wiecz. Protokóły ks. 15 K. 78 v., 79).

[17] Jakób Skłodowski, syn niegdy Jana, występuje w aktach nurskich już w r. 1726. Zawiera on później liczne transakcje, kupuje grunta w Skłodach Piotrowicach od Kazimierza Kuleszy, a w Skłodach średnich bierze w zastaw grunta od Jana Rostkowskiego i t. d. (nur. grodz. wiecz. ks. 9 k. 107, ks. 14, k. 300 v., 337 v., 338 i t. d.). Ten lub inny Jakób Skłodowski był w r. 1733 elektorem Stanisława Leszczyńskiego z wojew. mazowiec (Borkowski J., Elektorowie, Roczn. Tow. Herald I 206) Od tego Jakóba (syna Jana), wywodzili się rzekomo z jego pierwszego małżeństwa z Marjanną Kietlińską, zawartego 4 II 1731 w kościele zarębskim, niektórzy Skłodowscy przy legitymacji ze szlachectwa, dowodząc w ten sposób pochodzenia od Seweryna, dziedzica całej wsi Rząśnika. Tymczasem z zapisu przedślubnego z dnia 25 I 1731 na rzecz Marjanny Kietlińskiej wynika, iż był to inny Jakób, syn niegdy Grzegorza i Krystyny z Zarębów (nur. grodz. wiecz. ks. 9 k. 917 v., 918). Obaj ci Jakóbi występują równocześnie w aktach nurskich, m. in. jako dziedzice części w Skłodach Piotrowicach w r. 1743. które należą „Jacobo et altero Jacobo ac Antonio Skłodowskim" (nur. grodz. relac. i oblat. 1676—1744, Regestra pogłownego powiatu nurskiego k. 116 v.).

żemu łomżyńskiemu, staroście wareckiemu. Tym dokumentem dowodził Józef Skłodowski, iż przodek jego w prostej linji, Seweryn, posiadał całą wieś.

Heroldja uznała 18 (6) II. 1843 L. 47861, na podstawie tych dowodów, szlachectwo Józefa Skłodowskiego z herbem Dołęga i wpisano go do ksiąg szlachty przed ogłoszeniem prawa z (r. 1836) pod Lit. S. Nr. 963. Na podstawie tych samych dokumentów nastąpiło uznanie szlachectwa braci rodzonych Józefa, a mianowicie Feliksa— według metr. urodzin par. Zaręby z 19.I.1809, syna urodzonego Urbana Skłodowskiego, gospodarza rolnego, lat 36 we wsi Skłodach Piotrowicach, i Małgorzaty z Rykaczewskich, lat 28, małżonków — i Jana, który przedłożył podobną metrykę z 23.V.1819. Dwudziestu innych Skłodowskich, bliższych i dalszych krewnych Józefa, uzyskało również uznanie szlachectwa z herbem Dołęga, wywodząc się po części jego dokumentami od Seweryna, który do r. 1700 całą wieś Rząśnik dziedziczył.[18] Józef, jako dyrektor gimnazjum w Lublinie, przedłożywszy akt ślubu swojego z Salomeą z Sagtyńskich z r. 1832 i metrykę urodzin syna Władysława z tegoż roku, uzyskał dla niego w Heroldji wpis do ksiąg szlacheckich oddziału podlaskiego, o czem został, zawiadomiony pismem Deputacji szlachec. guber. lubel. z 22/10.XII.1856 Nr. 2845.

Wywód genealogiczny Józefa, aż do jego pradziadka Jakóba, syna Jana, oparty na wiarygodnych dokumentach, nie wzbudza żadnych wątpliwości i nie daje powodu do żadnych uwag.

Do osoby Seweryna, dziedzica Rząśnika, znalazłem stosunkowo dużo wzmianek, przeważnie w aktach ostrowskich i nurskich. Był on synem Mateusza, który, prawdopodobnie zasługami wojennemi, wybił się z pośród zaściankowej szlachty ze Skłodów. Czytamy o nim następującą wzmiankę w konstytucjach sejmu warszaw. z r. 1641: „Dom w Ostrowey miasteczku naszym, nazwany Czapliński, y z włoką nabytą, za zgodą wszech Stanów, a za prośbą Posłów Ziemskich, maiąc wzgląd na zasługi Urodzonego Macieia Skłodowskiego, na ten czas tego domu y włoki possessora, od wszelkiey iurisdikcyi dworskiey, iako y mieyskiey, y podatków, wiecznemi czasy uwalniamy, salvis oneribus Reipublicae"[19]. Maciej Skłodowski żonaty był z Agnieszką z Ponikiewskich (Ponikowskich) i wziął za żoną dobra Ponikiew wielką i małą. W r. 1642 zapisał sumę 600 złp. na rzecz domu starców w Ostrowie. Zaś w r. 1645 występuje jako dziedzic Rząśnika. Po śmierci Macieja, wdowa i synowie jego, Marcjan, Samuel, Seweryn i Ludwik, prawują się przez długie lata (1664 - 1684) z Ludwikiem Zielińskim, kasztelanem sierpskim, starostą ciechanow. i jego małżonką Zofją z Brzosków, podkomorzanką nurską, dziedzicami sąsiedniego Wąsowa, względnie z ich spadkobiercami, o najazdy i różne gwałty, otrzymują na nich wyroki na infamję i banicję. Ci zaś uzyskują glejty królewskie. Kończy się na tem, iż Seweryn Skłodowski dobra Rząśnik, odziedziczone po bezpotomnie zmarłym bracie Marcjanie, sprzedaje w r. 1700 Ludwikowi Zielińskiemu, chorążemu łomż., synowi kasztelana sierpskiego i Brzosczanki. Również i drugi brat Seweryna, Samuel, umarł bezpotomny, zabity przez sługi i poddanych Jana Ponikiewskiego, podstolego nurskiego,

---

[18] Akta Heroldji Król. Pol. w warszaw. Archiwum Akt Dawnych. Spis szlachty Król. Pol. Warszawa 1851, s. 222. Pawliszczew, Herbarz rodzin szlacheckich Król. Pol., Warszawa 1853, s. 172.
[19] Vol. Leg. IV 20 Niesiecki IV 113.

III, Metryka chrztu dziadka Józefa, Jana, wykazuje, iż był ochrzczony, również w kościele w Zarębach, 3 XI 1743. Rodzice jego szl. Jakób Skłodowski i Kunegunda z Godlewskich, małż. Z wyciągu wykazu hipotecznego pruskiego z r. 1806 dowiadujemy się, iż „Johann von Skłodowski" był właścicielem części dóbr rycerskich (Ritterguth-Antheil) Skłody Piotrowice, wraz z działami w Skłodach średnich, Skłodach Stachach, Świerzach Konczanach i Świerzach Zielonych, które częściowo odziedziczył po ojcu Jakóbie, częściowo sam nabył, i że, według przedłożonej metryki śmierci, umarł 15 VIII 1803, a dobra te odziedziczyli po nim synowie Franciszek, Antoni, Piotr, Józef i Urban „von Skłodowski".

IV. Pradziadka Józefa, Jakóba, dotyczyły następujące akta: Wypis z aktów grodz. nurskich z 9 V 1740 dotyczący zapisu 200 złp. posagu i wiana przez ur. Jakóba Skłodowskiego, syna niegdy Jana ze Skłodów Piotrowic, na rzecz Kunegundy, córki ur. Jakóba Godlewskiego[16]. Metryki ślubu nie zdołano odszukać. Przedłożono natomiast, prócz wspomnianego zapisu przedślubnego, metrykę śmierci ur. Kunegundy Skłodowskiej, wdowy, zmarłej 2 VI 1759, pochowanej w kościele w Zarębach. Do Jakóba Skłodowskiego odnosiły się jeszcze następujące dokumenty: Umowa z 30 III 1752, zawarta w Skłodach Piotrowicach, znajdująca się w oryginale u Józefa Skłodowskiego, mocą której Jakób zamienił z IMci P. Marcinem Radgowskim trzy oziemki pola w Świerzach Konczanach na pułtorak pola przylegający do swoich gruntów. Ten akt komasacji podpisali obaj Imci Panowie krzyżykami. Inny akt stwierdza, iż Jakób pożyczył Bonifacemu Nienałtowskiemu, komornikowi nurskiemu, 6 dukatów węgierskich, i oczywiście musiał go skarżyć o zwrot tej sumy w grodzie nurskim w r. 1754[17].

V. Prapradziadem Józefa był Jan, jak to wynikało z przedślubnego zapisu Jakóba z r. 1740. Dołączono też metrykę chrztu z parafji zarębskiej z 9 VI 1686, Jana, syna szl. (nobilium) Seweryna Skłodowskiego i Katarzyny „de Gudozianka" — pochodzącej zapewne z zaścianka Gudoszy. Akt ten przedłożył Józef Skłodowski dodatkowo wraz z wypisem donacji w grodzie ostrowskim z 5 VI 1700, którą Seweryn Skłodowski, syn niegdy Macieja, wieś Rząśnik, odziedziczoną po bracie, niegdy Marcjanie, bezpotomnie zmarłym, odstąpił Ludwikowi z Gościszki Zielińskiemu, chorą-

---

[16] Akt ten znajduje się w Arch. Głównem warszaw. w aktach nurskich grodz. wiecz. ks. 14, k. 349. Pod tą samą datą zapisuje ur. Jakób Godlewski z Godlewa Wielkiego przyszłemu zięciowi swemu, ur. Jakóbowi Skłodowskiemu, synowi niegdy Jana ze Skłodów Piotrowic 100 złp. tytułem posagu swej córki Kunegundy, podpisując się z rozmachem: „Jakup Godlewski". Zięć jednak na swoim zapisie, nie umieszcza wcale podpisu (Nurska grodz. wiecz. Protokóły ks. 15 K. 78 v., 79).

[17] Jakób Skłodowski, syn niegdy Jana, występuje w aktach nurskich już w r. 1726. Zawiera on później liczne transakcje, kupuje grunta w Skłodach Piotrowicach od Kazimierza Kuleszy, a w Skłodach średnich bierze w zastaw grunta od Jana Rostkowskiego i t. d. (nur. grodz. wiecz. ks. 9 k. 107, ks. 14, k. 300 v., 337 v., 338 i t. d.). Ten lub inny Jakób Skłodowski był w r. 1733 elektorem Stanisława Leszczyńskiego z wojew. mazowiec (Borkowski J., Elektorowie, Roczn. Tow. Herald I 206) Od tego Jakóba (syna Jana), wywodzili się rzekomo z jego pierwszego małżeństwa z Marjanną Kietlińską, zawartego 4 II 1731 w kościele zarębskim, niektórzy Skłodowscy przy legitymacji ze szlachectwa, dowodząc w ten sposób pochodzenia od Seweryna, dziedzica całej wsi Rząśnika. Tymczasem z zapisu przedślubnego z dnia 25 I 1731 na rzecz Marjanny Kietlińskiej wynika, iż był to inny Jakób, syn niegdy Grzegorza i Krystyny z Zarębów (nur. grodz. wiecz. ks. 9 k. 917 v., 918). Obaj ci Jakóbi występują równocześnie w aktach nurskich, m. in. jako dziedzice części w Skłodach Piotrowicach w r. 1743, które należą „Jacobo et altero Jacobo ac Antonio Skłodowskim" (nur. grodz. relac. i oblat. 1676—1744, Regestra pogłownego powiatu nurskiego k. 116 v.).

żemu łomżyńskiemu, staroście wareckiemu. Tym dokumentem dowodził Józef Skłodowski, iż przodek jego w prostej linji, Seweryn, posiadał całą wieś.

Heroldja uznała 18 (6) II. 1843 L. 47861, na podstawie tych dowodów, szlachectwo Józefa Skłodowskiego z herbem Dołęga i wpisano go do ksiąg szlachty przed ogłoszeniem prawa z (r. 1836) pod Lit. S. Nr. 963. Na podstawie tych samych dokumentów nastąpiło uznanie szlachectwa braci rodzonych Józefa, a mianowicie Feliksa— według metr. urodzin par. Zaręby z 19.I.1809, syna urodzonego Urbana Skłodowskiego, gospodarza rolnego, lat 36 we wsi Skłodach Piotrowicach, i Małgorzaty z Rykaczewskich, lat 28, małżonków — i Jana, który przedłożył podobną metrykę z 23.V.1819. Dwudziestu innych Skłodowskich, bliższych i dalszych krewnych Józefa, uzyskało również uznanie szlachectwa z herbem Dołęga, wywodząc się po części jego dokumentami od Seweryna, który do r. 1700 całą wieś Rząśnik dziedziczył.[18] Józef, jako dyrektor gimnazjum w Lublinie, przedłożywszy akt ślubu swojego z Salomeą z Sagtyńskich z r. 1832 i metrykę urodzin syna Władysława z tegoż roku, uzyskał dla niego w Heroldji wpis do ksiąg szlacheckich oddziału podlaskiego, o czem został, zawiadomiony pismem Deputacji szlachec. guber. lubel. z 22/10.XII.1856 Nr. 2845.

Wywód genealogiczny Józefa, aż do jego pradziadka Jakóba, syna Jana, oparty na wiarygodnych dokumentach, nie wzbudza żadnych wątpliwości i nie daje powodu do żadnych uwag.

Do osoby Seweryna, dziedzica Rząśnika, znalazłem stosunkowo dużo wzmianek, przeważnie w aktach ostrowskich i nurskich. Był on synem Mateusza, który, prawdopodobnie zasługami wojennemi, wybił się z pośród zaściankowej szlachty ze Skłodów. Czytamy o nim następującą wzmiankę w konstytucjach sejmu warszaw. z r. 1641: „Dom w Ostrowey miasteczku naszym, nazwany Czapliński, y z włoką nabytą, za zgodą wszech Stanów, a za prośbą Posłów Ziemskich, maiąc wzgląd na zasługi Urodzonego Macieia Skłodowskiego, na ten czas tego domu y włoki possessora, od wszelkiey iurisdikcyi dworskiey, iako y mieyskiey, y podatków, wiecznemi czasy uwalniamy, salvis oneribus Reipublicae"[19]. Maciej Skłodowski żonaty był z Agnieszką z Ponikiewskich (Ponikowskich) i wziął za żoną dobra Ponikiew wielką i małą. W r. 1642 zapisał sumę 600 złp. na rzecz domu starców w Ostrowie. Zaś w r. 1645 występuje jako dziedzic Rząśnika. Po śmierci Macieja, wdowa i synowie jego, Marcjan, Samuel, Seweryn i Ludwik, prawują się przez długie lata (1664 - 1684) z Ludwikiem Zielińskim, kasztelanem sierpskim, starostą ciechanow. i jego małżonką Zofją z Brzosków, podkomorzanką nurską, dziedzicami sąsiedniego Wąsowa, względnie z ich spadkobiercami, o najazdy i różne gwałty, otrzymują na nich wyroki na infamję i banicję. Ci zaś uzyskują glejty królewskie. Kończy się na tem, iż Seweryn Skłodowski dobra Rząśnik, odziedziczone po bezpotomnie zmarłym bracie Marcjanie, sprzedaje w r. 1700 Ludwikowi Zielińskiemu, chorążemu łomż., synowi kasztelana sierpskiego i Brzosczanki. Również i drugi brat Seweryna, Samuel, umarł bezpotomny, zabity przez sługi i poddanych Jana Ponikiewskiego, podstolego nurskiego,

---

[18] Akta Heroldji Król. Pol. w warszaw. Archiwum Akt Dawnych. Spis szlachty Król. Pol. Warszawa 1851, s. 222. Pawliszczew, Herbarz rodzin szlacheckich Król. Pol., Warszawa 1853, s. 172.
[19] Vol. Leg. IV 20 Niesiecki IV 113.

i małżonki jego Joanny, głównie z poduszczenia Ponikiewskiej, jak twierdził Seweryn w pozwie wniesionym do Trybunału piotrkowskiego w r. 1692[20].

Seweryn Skłodowski, jako chorąży (widocznie chorągwi powiatowej) głosuje w r. 1697 z ziemi nurskiej, na Augusta II. W r. 1703 występuje jako sędzia fiskalny tejże ziemi[21].

Seweryn zaślubił 13.IX.1682 r. w kościele goworowskim Teofilę z Zawadzkich, cześnikównę różan., a po jej bezpotomnej śmierci (post sterilia fata) zwrócił część posagu (przeszło 6000 złp.) jej rodzinie w r. 1703. W testamencie sporządzonym 18.VI.1706 poczynił zapisy na kościoły, ubogich, służbę. „Grunta na Ostrowi włoka per Constitutionem na Seymie liberowane s. pamięci nieboszczykowi Oycu memu dane. Te daję na fundację kościelną", w tym wypadku na schronisko dla starców. „Ciało moie grzeszne w kościele Goworowskiem tam gdzie moich antecessorów ołtarz aby leżało we drzwiach wielkich pod progiem . . . pogrzeb bez pompy bez kazania tylko o msze św. a ubostwu o jałmużnę proszę . . .". Spadkobiercami dóbr swoich Ponikwy wielkiej i małej, pozostałej gotówki, kosztowności i wszystkich ruchomości wyznacza Jakóba Kunieńskiego, siostrzeńca swojego, syna nieżyjących już Stanisława i Cecylji z Skłodowskich, który go pielęgnował, tudzież małoletnie dzieci z pierwszego małżeństwa siostrzenicy swojej Anny, córki niegdy Justyniana Bonifacego Łuby, podsędka ziem. i podstarościego grodz. łomżyń., i niegdy Tekli z Skłodowskich, zamężnej 1-mo voto za niegdy Andrzejem Gadowskim, 2-do voto za Stanisławem Ugniewskim, miecznikiem nurskim. Grunta po ojcu w Skłodach darowuje Mateuszowi Budziszewskiemu, rejentowi ostrow. Wspomina o sprzedaży Rząśnika Zielińskiemu. Spadkobiercy po zmarłym bezpotomnie Sewerynie Skłodowskim (steriliter decessus) przeprowadzają w 1711 różne tranzakcje w sprawie otrzymanych w spadku dóbr[22]. Okazuje się zatem, że Seweryn Skłodowski, dziedzic Rząśnika, był bezdzietny, że do niego nie może się odnosić metryka Jana Skłodowskiego, syna Seweryna i Gudozianki, i że nie był on pradziadkiem profesora Józefa Skłodowskiego.

Niesłuszne postanowienia Mikołajowskiego prawa o szlachectwie, wymagające dowodu pochodzenia od dygnitarza albo przynajmniej od właściciela całej wsi, skłoniły widocznie Józefa Skłodowskiego, gdy dokumenty dowodzące jego pochodzenia od drobnej wprawdzie, ale starej szlachty polskiej, nie wystarczały pod względem formalnym do przeprowadzenia legitymacji w Heroldji, do przedłożenia dokumentu, który się do jego przodka w prostej linji nie odnosił.

Być może, iż równocześnie z Sewerynem, dziedzicem Rząśnika, żył inny Seweryn Skłodowski. Nie spotkałem go jednak w aktach ostrowskich i nurskich z końca XVII-go i początku XVIII wieku.

Co się tyczy Jana, ojca Jakóba, to bardzo trudno ustalić jego filjację, gdyż imię Jan było bardzo rozpowszechnione wśród Skłodowskich. W r. 1697 występują trzej Janowie, wszyscy z ziemi nurskiej, jako elektorowie Augusta II[23]. Jeżeli ów Jan urodził się w 1686, to jako 11-letni chłopak oczywiście nie brał udziału w elekcji.

---

[20] Nur. grodz. wiecz. ks. 29 k. 529 v, 530; Zielińscy G. i J., Wiadomość histor. o Rodzie Świnków, Toruń 1881, cz. II 58, 60, 61 (Skłodowscy mylnie tu nazwani raz Składkowskimi, to Składowskimi); Sygillaty ks 9 k. 24; Wyroki Tryb. piotrkow. ks. 251 s. 98 — 100 (mylnie Skłodkowscy), ks. 276 s. 424—434, ks. 295 s. 42—45; Ostrow. grodz. wiecz. ks. 28 k. 197 v, 198, 302, 302 v, 315 v, 436 v. [21] Vol. Leg. V 454; Ostrow. grodz. wiecz. ks. 29 k. 54—55. [22] Nurska grodz. wiecz. ks. 29 k. 99 v, 100, 163, 389, 499—500 v, 517—523 (testament). [23] Vol. Leg. V 452.

Nieco wcześniej zginął inny Jan Skłodowski, po którym wdowa, Jadwiga, i dzieci, Wojciech, Szymon, Cyprjan i Elżbieta, małżonka Aleksandra Skłodowskiego, skarżą w r. 1692 Jakóba Skłodowskiego i jego synów Marcina i Szymona, tudzież Andrzeja, Piotra, Marka i Szymona Skłodowskich o zabicie męża, względnie ojca na tle sporów sąsiedzkich[24].

Wobec tych trudności ograniczyć się muszę do ustalenia genealogji Marji Skłodowskiej tylko od Jana, ojca Jakóba.

W każdym razie pochodzenie szlacheckie dziadka Marji Skłodowskiej od przodka żyjącego już w XVII w. zostało w sposób nie ulegający wątpliwości udowodnione.

Prócz wiadomości, które zaczerpnąłem głównie z aktów b. Heroldji, ksiąg grodz. nurskich i ostrowskich o przodkach Marji Skłodowskiej, zebrałem jeszcze pewne informacje o ostatnich pokoleniach najbliższej jej rodziny: sporo wiadomości w tym względzie zawiera „Pamiętnik" Władysława Skłodowskiego, który mi syn jego, a brat Marji Skłodowskiej-Curie, dr. Józef Skłodowski, uprzejmie udzielił do wglądu. Autor „Pamiętnika" zaznacza w przedmowie: „w braku notat i dokumentów familijnych, muszę polegać wyłącznie na mojej, dość już wyszczerbionej i podupadłej pamięci, a oprócz tego historja naszej rodziny składa się z faktów bardzo pospolitych, niewychodzących poza obręb szarego i bezbarwnego powszedniego życia, a zatem takich, które przechodzą bez rozgłosu i zapominają się łatwo. I dlatego w tym moim pamiętniku mogą się zdarzyć błędy i niedokładności..." Błędy takie i niedokładności zdarzają się tam wprawdzie, pomimo tego jest to pamiętnik na ogół ciekawy, a dla dziejów ostatnich pokoleń Skłodowskich przynosi wiele szczegółów.

Władysław Skłodowski stwierdza, iż linja Skłodowskich, z której pochodził, miała przydomek „Paluch". Rzeczywiście wśród Skłodowskich ze Skłod Piotrowic spotykam pod r. 1728 Łukasza „Palucha"[25].

Bliższe dzieje rodziny rozpoczyna on od pradziadka, któremu mylnie daje imię Józef — w rzeczywistości, jak to akta niezbicie wykazują, był to Jan. Obszerniej mówi o dziadku Urbanie, który jeszcze gospodarował w Skłodach Piotrowicach, a zwłaszcza o żonie jego Małgorzacie Rykaczewskiej, pochodzącej z zamożniejszej szlacheckiej rodziny, córce Bernarda Rykaczewskiego i Niemki (Saksonki), Plecyng (?) z domu. Myli się jednak opowiadając o tem, że dziadek Urban, już przeszło 40 letni mężczyzna, ożenił się z 14 letnią panienką, która do męża przyjechała z lalkami, któremi się jeszcze bawiła. Metryka chrztu ich syna Feliksa wykazuje bowiem, że w r. 1809 Urban miał 36 (w rzeczywistości blisko 38) lat, a małżonka jego 28. Różnica wieku nie była zatem zbyt wielka. Przykłady te przytaczam, by wykazać, jak mało można na ogół polegać na pamięci, tudzież opowiadaniach rodzinnych, przyczem w tym wypadku zamiar jakiejkolwiek przesady lub podawania nieprawdy najoczywiściej jest wykluczony.

Z synów Urbana, Feliks przejął gospodarstwo rolne po ojcu, Jan był sędzią, córka Rozalja była za Wyszomirskim.

Pamiętnik zawiera dokładniejsze szczegóły o ojcu autora, Józefie, który pobierał nauki w Łomży pod kierownictwem światłego Pijara ks. Zawadzkiego, następnie

[24] Wyrokl Tryb. piotrkow. ks. 295 s. 833, 834. [25] Regestra pogłównego j. w. k. 37.

odbywał studja na uniwersytecie warszaw. na wydziale filozoficznym, zajmując się głównie naukami przyrodniczemi. Po ukończeniu uniwersytetu poświęcił się zawodowi nauczycielskiemu. W czasie powstania w r. 1831 służył w wojsku polskiem i był kilka razy w ogniu. Po upadku powstania powrócił do pracy nauczycielskiej. W r. 1832 ożenił się z Salomeą Sagtyńską, z rodziny pochodzącej z Czerniowiec na Bukowinie (podobno ormiańskiej), której matka Juljanna Michałowska, była szlachcianką polską. Brat żony, Adam Sagtyński, był wyższym urzędnikiem rosyj. i jemu to zapewne Józef Skłodowski miał do zawdzięczenia, że udział jego w powstaniu nie zaszkodził mu w dalszej karjerze. Małżeństwo stwierdza metryka ślubu zawartego w kościele paraf. Św. Krzyża w Warszawie w dniu 5.II.1832 między Józefem Skłodowskim, profesorem szkoły wydziałowej w Warszawie, ur. we wsi Skłody z niegdyś Urbana i żyjącej Małgorzaty z Rykaczewskich małż., liczącego 28 lat, a Salomeą Sagtyńską, przy bracie Adamie, urzędniku rosyj. klasy IV-ej, córką niegdy Aleksandra i Juljanny z Michałowskich, liczącą 23 lat.

Józef Skłodowski był w r. 1861 dyrektorem gimnazjum gubernialnego w Lublinie, radcą stanu i posiadał znak honorowy za 25 letnią nieskazitelną służbę.[26] W r. 1862 nie figuruje już w Roczniku urzędowym. Przeszedł widocznie w stan spoczynku. Nabył majątek ziemski, Prosienice. Umarł w r. 1882. Żona jego Salomea, jest w r. 1856 jedną z opiekunek Towarzystwa dobroczynności w Lublinie.[27]

Dzieci z tego małżeństwa: Władysław, Bolesława za Hindenwirthem, Bronisława za Florjanem Dąbrowskim, sędzią, Wanda za Witgosińskim, wł. dóbr, Wisława za Falaurem, Przemysław bezżenny, Zdzisław żonaty z Marją z Rogowskich.

Władysław ur. w Kielcach 20.IX.1832. Ukończywszy gimnazjum w Warszawie, studjował na uniwersytecie petersburskim. Uczęszczał na wykłady wydziału przyrodniczego. Po ukończeniu uniwersytetu obrał, za przykładem ojca, zawód nauczycielski. Został nauczycielem przy szkole powiatowej realnej, później profesorem gimnaz. w Warszawie. Uczył fizyki i matematyki.[28] Według metryki ślubu z parafji Panny Marji w Warszawie, zaślubił, będąc profesorem gimnazjum gubernialn. warszaw., 3.VII.1860 Marjannę Bronisławę Boguską, ochmistrzynię pensji żeńskiej, córkę Feliksa, obywatela (ziemskiego), i Marjanny z Zaruskich małż., liczącą 23 lat Pochodziła ona ze starej szlacheckiej rodziny h. Topór.[29]

Marja Skłodowska wspomina w swej autobiografji z wielkim pietyzmem o rodzicach, a zwłaszcza o matce. Posiadała ona gruntowne wykształcenie i była przełożoną jednej z najlepszych szkół dla dziewcząt w Warszawie. Umarła, stosunkowo młodo w r. 1876. Ojciec, Władysław, który był przez jakiś czas również nauczycielem przyrody i matematyki przy Instytucie Maryjskim dla panien, oraz pomocnikiem inspektora II-go gimnazjum męskiego, przeszedł w r. 1887 na emeryturę,[30] um. 1902 r. Mieli oni córki, Zofję, zmarłą dzieckiem, jeszcze przed matką, Bronisławę, dr. medycyny, małżonkę dra med. Kazimierza Dłuskiego, Helenę zamężną za Stanisławem Szalayem, Marję, i syna Józefa, doktora medycyny, ur. 26.IX.1863 (Metr. paraf. Panny Marji w Warszawie), który wchodził dwukrotnie w związki małżeńskie: z Jadwigą Kamieńską. a po jej smierci z jej siostrą Marją. Z pierwszego małżeństwa: córka

---

[26] Rocznik urzędowy Cesarstwa oraz Królestwa Pol. na r. 1862 s. 172. [27] j. w. na r. 1857 s. 733, [28] j. w. na r. 1855 s. 635, na r. 1863 s. 171. [29] Feliks Boguski, syn Macieja i Katarzyny Choynowskiej wnuk Franciszka, burgrabiego łomżyń. wylegitymowany ze szlachectwa w r. 1842 (Spis szlachty Król. Pol. 13: Boniecki, Herbarz I 346). [30] Archiwum Skarbowe, Akta Komisji Emerytalnej nr. 12307. Wiadomość tę zawdzięczam p. drowi Z. Wdowiszewskiemu.

Marja, zamężna za prof. Walerym Goetlem, a następnie za drem Janem Szancenbachem, i syn Władysław, starosta w Tłumaczu.

Najmłodsza z rodzeństwa, Marja Skłodowska, ur. 7.XI.1867[31] w Warszawie, zaślubiła prof. Piotra Curie, również znakomitego uczonego, w lipcu 1895 w Paryżu, zmarłego tam 14.IV.1906. Sama umarła 4.VII.1934 we Francji (sanatorjum Sancelemoz w Sabaudji). Z tego małżeństwa pozostały córki, Irena zamężna za Fryderykiem Joliot, znana już w świecie naukowym, i Ewa.

Towarzystwo dziadka i ojca, profesorów nauk przyrodniczych, a m. in. i chemji, tudzież znacznie od niej starszego, brata ciotecznego prof. Józefa Boguskiego, wybitnego chemika, wpłynęło zapewne na wyrobienie się u Marji Skłodowskiej, już od młodości, zamiłowania do tych nauk. Wielka nasza uczona była, jak wiadomo, gorącą patrjotką polską. Pochodziła oną, jak to dokumenty niezbicie wykazują, po ojcu i po matce ze starej szlachty polskiej.

Jej genealogję w prostej linji przedstawia załączona tablica.

Tablica genealogiczna Marji z Skłodowskich Curie.

JAN
† przed 12.VI.1726
|
JAKÓB
1726, 1754 † przed 2.V.1759
dziedzic części Skłodów Piotrowic i in.
zaśl. 1740 Kunegundę Godlewską † 2.VI.1759
|
JAN
ur. 3.XI.1743 † 15.VIII.1803
dz. części Skłodów Piotrowic i in.
ż. Barbara Nowakowska
|
URBAN
ur. 25.V.1771 † przed 5.II.1832
dz. części Skłodów Piotrowic i in.
ż. Małgorzata Rykaczewska
|
JÓZEF
ur. 24.III.1804 † 1882
Dyrektor gimnaz., radca stanu, wł. dóbr
zaśl 5.II.1832 Salomeę Sagtyńską
|
WŁADYSŁAW
ur. 20.IX.1832 † 1902
profesor gimnaz.
zaśl. 3.VII.1860 Marjannę Boguską † 1876
|
MARJA
ur. 7.XI.1867 † 4.VII.1934
zaśl. 1895 prof. Piotra Curie † 14.IV.1906

[31] Datę tę podaje Marja Skłodowska w swojej autobiografji. Figuruje ona również na tablicy umieszczonej na domu przy ul. Freta nr. 16, w którym się urodziła.